

Szépirodalmi Figyelő

Irodalmi, kritikai, szemléző folyóirat

Szerkesztők:

Biró Annamária (*tanulmány*), Demus Zsófia (*képregény*), Vass Norbert (*kritika*),
Vincze Ferenc (*főszerkesztő*), Zsávolya Zoltán (*szemle*)

Főmunkatársak:

Buda Attila, Csillag István, Zahari István, Zsolnai György

Olvasószerkesztő:

Szenkovics Enikő

Korrektor:

Kovács Emőke

A szerkesztőség címe:

Postacím: 1462 Budapest, Pf.: 629.

Tel./fax: (1) 321-4757 • E-mail: szif@racio.hu

www.szepirodalmifigyelo.hu

Szerkesztőségi titkár: Rodics Eszter

Fedélterv: P. Szathmáry István

Nyomdai előkészítés: Layout Factory Grafikai Stúdió

Megjelenik minden második hónap végén

Előfizetési díj: 3000 Ft

A Szépirodalmi Figyelő által feldolgozott folyóiratok:

Agria, Alföld, Ambroozia, Apokrif, Bárka, Búvópatak, Confessio,
Credo, Dunatükör, Élet és Irodalom, Életünk, Eső, Ex Symposion,
Ezredvég, Forrás, Helikon (Kolozsvár), Hévíz, Híd, Hitel, Irodalmi Jelen,
Irodalmi Szemle, Jelenkor, Kalligram, Kortárs, Korunk, Látó, Liget,
Lyukasóra, Magyar Lettre Internationale, Magyar Műhely, Magyar Napló,
Mozgó Világ, Múlt és Jövő, Műhely, Műút, Napút, Opus, Palócföld,
Pannonhalmi Szemle, Pannon Tükör, Parnasszus, Partium, Prae, Sikoly,
Somogy, Spanyolnátha, Székelyföld, Szőrös Kő, Tekintet, Tempevölgy, Tiszatáj,
Új Forrás, Vár, Várad, Vár Ucca Műhely, Vigilia, Zempléni Múzsa

Lapunk előfizethető a szerkesztőségben,
terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág.

Előfizethető továbbá közvetlenül a postai kézbesítőknél,
az ország bármely postáján, a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban
és a Központi Hírlap Centrumnál

(Budapest, VIII. ker. Orczy tér 1., tel.: 06-1/477-6300; postacím: Bp., 1900).

További információ: 06-80/444-444; e-mail: hirlapelofizetes@posta.hu

Nyomdai munkák: *mondAt Kft.*, www.mondat.hu

Kiadja a Szépirodalmi Figyelő Alapítvány
Felelős kiadó: a Szépirodalmi Figyelő Alapítvány elnöke
ISSN 1585-3829

TARTALOM

■ SZEMLE

Varga Imre: <i>Álomdalok</i> (Szörös Kő, 2017/4.)	3
Garaczi László: <i>Átültetés</i> (Alföld, 2017/11.)	4
Fehér Renátó: <i>Határsáv (2)</i> (Székelyföld, 2017/12.)	7
Nagy Róbert: <i>A vadonban</i> (Új Forrás, 2017/1.)	8
Kukorelly Endre: <i>Á</i> (Hévíz, 2017/6.)	14
Hétyvári Andrea: <i>Rilke után</i> (Pannon Tükör, 2017/6.)	16
Tinkó Máté: <i>Ismétlődések</i> (Forrás, 2017/11.)	17
Vida Gábor: <i>Tengerleves</i> (Műút, 2017/6.)	19

■ KATALÓNIA

Déri Balázs – Faluba Kálmán: <i>Fejezetek a katalán kultúra történetéből</i>	26
Berta Tibor: <i>Nyelv és identitás: a katalán esete</i>	45
Klempáné dr. Faix Dóra: <i>Barcelona, a csodák városa – az irodalomban</i>	55
<i>Hogyan látszik Katalónia?</i>	65

■ KÉPREGÉNY

Rafa Barragan (Rbarragan): <i>Les aventures d’Espanya & Catalunya</i>	26
---	----

■ KRITIKA

Kész Orsolya: <i>Hová tűnnek a zongoristák halott ujjai?</i> (Juan Marsé: <i>Az álmok kalligráfijája</i>)	80
Lakner Dávid: <i>Egyetlen igazság?</i> (Jaume Cabré: <i>A Pamano zúgása</i>)	87
Isztray Simon: <i>Emlékezni a hiányra</i> (Afonso Cruz: <i>Virágok</i>)	92
Pethő Anita: <i>Ne légy sznob!</i> (Carlos Ruiz Zafón: <i>A mennyország fogságában</i>)	98
Fancsali Róbert: <i>Roberto [öt] könyve</i> (Roberto Bolaño: <i>2666</i>)	102
Urbán Bálint: <i>Brazil hungarotropikalizmus</i> (Noemi Jaffe: <i>Írisz: az orquídeas</i>)	107

HOGYAN LÁTSZIK KATALÓNIA?

(körkérdés)

A 2017-ben erőteljesen előtérbe kerülő katalán függetlenedés kérdése elsősorban politikai és jogi problémákat vetett föl mind Spanyolországban, mind az Európai Unióban és nem utolsósorban Magyarországon is. A függetlenedés demokratikus kereteket megőrző vagy éppen feszegető törekvései a legkülönbözőbb mediatizált értelmezéseket szülték, azonban talán nem állunk távol a valóságtól, ha összességében az értetlenség és a bizonytalankodás attitűdjével jellemezzük a magyar fogadtatást. A Szépirodalmi Figyelő tanulmányrovata arra tesz kísérletet, hogy a felkért szerzők szövegei révén körüljárja a katalán identitás irodalmi, nyelvi és művelődéstörténeti vonatkozásait, és mindezt kiegészítendő, továbbá a politikai mellett a kulturális és társadalmi hangsúlyokat erősítendő, körkérdésben fordul több kulturális területen dolgozó, kutató vagy oktató szakember felé, mintegy azzal a kérdéssel, hogyan látszik innen Kelet-Közép-Európából a katalán függetlenedési törekvés, és miként értékelhetők azok a magyar vagy nemzetközi reakciók, melyek időközben e kapcsán megszülettek.

Lénárt András

Gondolatok a katalán kérdéstről

A katalán függetlenedési törekvések 2017-ben a nemzetközi híradások fókuszába kerültek. A legtöbb külföldi, köztük a magyar reakció is elsősorban azt a kérdést járja körül, hogy Katalóniának van-e joga és alapja a teljes függetlenségre (ezt mi nem dönthetjük el), és alkotmányos-e ez a törekvés (a jelenlegi spanyol alkotmányt tekintve természetesen nem az); mindez persze ennél jóval bonyolultabb kérdés. A társadalmi mozgalmak megtették, ami tőlük telt, a jövőben politikai alkuk döntenek majd el, hogy közjogilag mi lesz Katalónia szerepe Spanyolországban és az Európai Unión belül és/vagy kívül. Úgy gondolom, hogy nekünk, származásunkat tekintve kívülállóknak, nem tisztünk állást foglalni abban, mi is lehetne a legideálisabb megoldás. Minden forgatókönyvre szép számmal sorjáznak a pró és kontra érvek, amelyeket szakértőként lehet (és kell is) elemeznünk és értékelnünk, de ítéletet mondani talán

nem áll jogunkban. Az elmúlt hónapokban többen is publikáltunk a kérdéshez kapcsolódó történelmi, kulturális, gazdasági vagy éppen jogi megközelítésű tanulmányokat és cikkeket magyar folyóiratokban és egyéb médiafelületeken, hogy megvilágíthassuk a tárgykör minden lehetséges oldalát. Valamelyest közelebb kerültünk tehát a válaszhoz, miközben mégis tisztos távolságban maradtunk.

A katalán kulturális *Újjászületés* (*Renaixença*) a 19. század végétől kapott új erőre, ettől kezdve a katalanizmus markáns jelenlétet mutat Spanyolországban, később pedig annak határain kívül is. A 20. század viszontagságai szükségszerűen megerősítették az öntudatot: míg az 1931-ben kikiáltott Második Köztársaság során minden jel arra utalt, hogy szélesedő autonómiára és önkifejezésre lesz lehetőségük, addig a spanyol polgárháború következményeként felálló Franco-diktatúra (1939–1975) soha nem látott elnyomással sújtotta Katalóniát. Előbb a központosításra törekvő spanyol nacionalizmus és nemzeti katolicizmus terrorja, majd az élet minden területére kiterjedő, a nemzetiségeket érintő tiltás fenyegette a katalán kultúra létét, ugyanakkor a földalatti mozgalmak tevékenysége, később pedig az évek előrehaladtával enyhülő szigor ébren tartotta a katalanizmus lényegét. A diktátor halálát követő demokratikus átmenet és az akkor született, ma is érvényes alkotmány széles körű autonómiát biztosít Katalóniának, szélesebbet, mint más autonóm közösségeknek. A 21. században azonban a történelmi és kulturális érvek mellett felerősödtek a (korábban is meglévő, de kevésbé hangsúlyos) gazdasági indokok, amelyek előbb csak kiterjedtebb autonómiát követeltek, mostanra pedig már teljes függetlenséget igényelnek. Az elmúlt évszázadok során felgyülemlett sérelmek így robbanásközeli állapotba kerültek.

De miért is érdekeljen minket egyáltalán a távoli Katalónia? A kutatóknak megvan erre a saját, szubjektív válaszuk, számukra a vizsgált témáik adják az igazolást. Mindenki mást pedig talán azért (is) érdekelhet, mert Katalónia közel áll hozzánk. A magyar–katalán kapcsolatok története közel ezer évre nyúlik vissza, a dinasztikus összefonódásoktól a kulturális relációkig, ennek szakirodalma már magyar nyelven is elég bőséges, nem beszélve a katalán irodalomról. A katalán nyelv, kultúra és történelem oktatása jelen van a magyar egyetemi oktatásban és kutatásban, elsősorban a budapesti és szegedi hispanisztikai központokban, az egyes kutatókat – így e sorok íróját is – pedig szoros és gyümölcsöző szakmai és baráti kapcsolatok fűzik katalán kollégáikhoz. Barcelona kedvelt turisztikai célpont a magyarok számára is, a különböző katalán

kulturális, művészeti és gasztronómiai kincsek világszerte ismertek. És nem feledkezhetünk el az 50. születésnapját ünneplő, elsősorban a sci-fire és horrorfilmekre koncentráló, világszerte kultikussá vált Sitges Nemzetközi Filmfesztiválról sem, ahol – legújabb fejleményként – 2017 októberében Mundruczó Kornél *Jupiter holdja* című filmje három elismerést (fődíj, rendezői különdíj, legjobb effektek díja) is kiérdemelt.

Bármi is lesz a folyamat vége, a már ismert és a még felfejtés előtt álló szálak továbbra is összekötik Katalóniát a világ többi részével, így Magyarországgal is.

Markó Béla
A katalán titok

Azt hittem régebb, hogy értjük a katalánokat. Természetesnek láttam, hogy az önállóságukat veszített, önállóságra törekvő közösségek, katalánok, baszkok, dél-tiroliak, finnországi svédek, belgiumi németek vagy erdélyi magyarok egyformán gondolkodnak. Hasonló bú, hasonló öröm, mondhatnánk, és ebben talán van is valamennyi igazság. Mégis azt kell tapasztalnom, nehéz értelmeznünk a katalán politikát, és még nehezebb innen, Erdélyből megértenünk a katalán kultúrát. Nem azért, mert a transzszilván hegyi levegő netán nehezen keveredne a katalán tengerpart sós párájával. Azt nem könnyű megmagyarázni, mi a titka, hogy a modern idők olyan élenjáró művészeit adta az európai kultúrának a politikailag, közigazgatásilag régóta „frusztrált” Katalónia, mint Gaudí, Dalí vagy Miró, és a nem katalán, de Barcelonában tanult Picasso is nyugodtan ide sorolható. Úgy tűnik, hogy az újabb történelmükben – akár csak mi – sok kudarcot megélt katalánok nem félnek – tőlünk eltérően – a változástól, és nem gondolják, hogy a modernitás együtt jár az identitásvesztéssel. Éppen ellenkezőleg, Salvador Dalí patetikus cinizmusa, így kell mondanom, tulajdonképpen egy lehetséges kulturális stratégiát kínál minden többé-kevésbé jogfosztott közösségnek, bár kötve hiszem, hogy ezt ő vagy még azelőtt Gaudí valamilyen formában alkotói krédóként megfogalmazták volna. Nincs is erre szükség. De mindenképpen sikeresnek bizonyult ez az előremenekülés, legalábbis az építészetben és képzőművészetben. Miközben a tradíciótól sem szakadtak el, ma is él a folklór még Barcelona utcáin is.

Nem igazán tudjuk értelmezni a katalán politikát sem, ez jól megmutatkozott a függetlenségi népszavazás utáni zavart, zavarodott nyilat-